

MENFP

MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE
ET DE LA FORMATION PROFESSIONNELLE

PWOGAM KONPETANS MINIMAL

KREYÒL

SEGONDÈ II

DÉCEMBRE 2019

Pwogram konpetans minimal pou kreyòl Segondè I
Konsiy pou yon aplikasyon pratik

Pwogram ki nan men nou la a rele: « Pwogram konpetans minimal pou kreyòl ». Li prepare apati pwogram nou te deja konn sèvi avèk li a ki fèt pou yon ane lekòl ki dire 189 jou, konsa si nou te fè 2 èdtan pa semèn nou t ap kouvri tout pwogram nan pandan ane akademik la.

Men lè nou konsidere pwoblèm ki te genyen nan peryòd « Peyi lòk » la ki te dire plis pase (2) mwa, sa ki te gen gwo enpak sou bon dewoulman ak pwogresyon pwogram nan, otorite yo nan Ministè Edikasyon Nasyonal vle pou aktivite eskolè yo kontinye pou ane akademik 2019/2020 an.

Se poutèt sa Minis Edikasyon Nasyonal la, Pierre Josué Agénor CADET ak lòt otorite nan domèn nan bay direksyon teknik konsène yo enstriksyon pou yo pase men nan kalandriye eskolè a epi prepare yon pwogram ki adapte avèk li.

An gwo, se yon travay ki pèmèt nou evalye kantite jou klas elèv yo te pèdi pandan peryòd sa a epi konsidere eleman ki pi enpòtan yo pou chak disiplin, sa vle di divès tèm pou chak matyè ki pral pèmèt ane akademik la reyisi pou divès nivo ansèyman yo.

Direksyon Ansèyman Segandè a mete estrateji l anplas pou nou ka rive kouvri tout sa ki te pèdi nan tan aprantisaj la. Pou Kreyòl Segondè I ak Segondè II, gen 35 èdtan ki pèdi. Li posib pou nou rekipere 15 nan yo epi pou rè 10 ki rete yo, n ap bay devwa pou lakay ak travay rechèch. N ap ka rive fè sa si nou respekte yon pwogram 3 èdtan pa semèn.

N ap sèvi ak pati ki pa twò peze nan pwogram nan kòm aktivite ansèyman / aprantisaj pou elèv yo ka fè devwa rechèch yo nan divès nivo segondè a. Pati sa yo ap disponib sou divès platfòm Ministè Edikasyon Nasyonal kreye pou sa.

Tèm 1: Kominikasyon oral

Konpetans	Konesans nesèsè	Kijan pou devlope konpetans lan
1-Patisipe nan divès sitiyasyon kominikasyon. Gade byen règ ki tabli nan chak sitiyasyon kominikasyon e wòl chak patisipan. •Nan yon ekspoze •Nan yon deba	- Ton - vwa - Jès • Règ pou pran lapawòl - Repetisyon - Konn poze kesyon - Refòmilasyon lide ak pwòp mo pa w. - Koutwazi - Tan pawòl chak moun - Lè pou chak patisipan pran lapawòl - Limit kominikasyon an nan vi prive lòt - Valè entonasyon nan kominikasyon • Chema kominikasyon: emetè*, resepte*, mesaj. •Idantifikasyon sitiyasyon kominikasyon ki plis sèvi nan lavi yon moun, lekòl ak sosyete. • Idantifikasyon e respè règ ki tabli nan chak sitiyasyon kominikasyon e wòl chak patisipan.	• Bay konsiy, règ ak kantite tan ki ta dwe itilize nan yon kominikasyon ant plizyè moun. • Rasanble enfòmasyon ki nesèsè pou patisipe nan yon sitiyasyon kominikasyon. •Òganize enfòmasyon yo selon sitiyasyon kominikasyon an. Prepare plan ki ka sèvi pou prezante kominikasyon nan respè règ ki tabli nan chak sitiyasyon kominikasyon.

Konpetans	Konesans nesèsè	Kijan pou devlope konpetans lan
2.Pwodui divès kalte diskou oral. •Esprime opinyon, santiman sou yon evènman •Kominike yon enfòmasyon •Bay agiman e konprann kouman yo prepare divès kalite agiman. 3.Dekouvri tout kalite zouti lang lan dispoze pou fè yon kominikasyon oral byen makònen, san depaman. •Bati yon plan (mete nan lòd enfòmasyon ou chwazi pou bay yo). •Tabli rapò lojik nan lide yo •Aprann byen sèvi ak konektè yo. •Itilize ak anpil ladrès pwogresyon tematik •Sèvi korèkteman ak pwonon, detèminan demonstratif e posesif kòm anafò. •Sèvi ak mo e ak ekspresyon ki koresponn ak kalite lang ou dwe itilize e ki di ak anpil presizyon sa ou vle di a. •Respekte règ sentaks lang lan.	• Distenksyon fè reyèl / opinyon • Kritik (pozitif / negatif) • Prezantasyon yon opinyon ak tout egzanp • Distenge tèz* / agiman* • Kouman prezante yon agiman : lide, devlopman, egzanp. • Pwogresyon, ranje lide yo nan lòd. • Sèvi ak lòd evènman yo (kwonoloji) • Konektè* lojik, espas ak tan • Pwogresyon tematik*. • Repriz ak anafò* (sèvi ak lòt mo ki ka jwe menm wòl la pou evite repetisyon). • Leksik ki ale ak sitiyasyon kominikasyon an. Sentaks* diskou oral.	• Pwopoze elèv yo divès kalte sitiyasyon kominikasyon kote yo genyen oswa pou yo bay opinyon yo, oswa pou yo enfòme, oswa pou yo agimante. • Bay chak elèv nan klas la okazyon pou li pran lapawòl ede li dekouvri patikilarite diskou oral li pwodui a. • Pwofite de chak sitiyasyon kominikasyon pou etidye gramè oral lang kreyòl la. • Montre elèv yo diferans ki genyen ant lang oral ak lang ekri.

Tèm 2 : Kominikasyon ekri : lekti

Konpetans	Konesans nesèsè	Kijan pou devlope konpetans lan
3. Dirije lekti ou dapre sans sitiyaasyon kominikasyon an e pwojè lekti ou gen nan tèt ou. Analize sitiyaasyon lekti a. Mete ou nan pozisyon yon lektè epi abòde tèks la. Bay tèt ou yon pwojè : lekti pou chèche yon ransèyman, pou fè yon rezime, pou mennen yon aksyon, pou eksplike, pou jwi bèl lang kreyòl la, pou chèche agiman, pou tabli yon dokimantasyon sou yon sijèEvalye konesans ou sou otè tèks ou gen pou li a : sanble tout enfòmasyon sou vi l, sou liv li ekri, chèche enfòmasyon si ou manke. Gade tit, soutit, paj kouvèti, tout enfòmasyon ki ka ede ou rekonèt ki jan ak ki tip tèks la ye.	- Sitiyaasyon kominikasyon nan divès kalte tèks - Konesans pou yon lektè genyen (konesans monn nan, karakteristik lang lan dapre kalte tèks yo. - Pwòjè lekti - Entansyon kominikasyon - Kontèks pwodiksyon - Kontèks narasyon - Byografi ekriyen / otè Enfòmasyon ki genyen nan paratèks (tit, soutit, desen, imaj, paj kouvèti, elatriye).	- Abitye elèv yo poze kesyon sou sitiyaasyon kominikasyon yo jwenn nan tèks yo gen pou li. - Pèmèt yo fè anpil pratik lekti sou divès kalte tèks. - Ankouraje elèv yo fè ti rechèch tou kout sou yon ekriyen, yon otè tèks yo gen pou li. Montre yo enpòtans enfòmasyon ki alantou yon tèks (tit, soutit, ekriti (gwo, piti), desen, imaj, elatriye).

Konpetans	Konesans nesesè	Kijan pou develope konpetans lan
Konstwi sans tèks la vle di tout bon vre e sa li pa vle fin di. •Chèche mo ou pa konnen, gade ki sans ou ta kap bay nan kontèks yo itilize yo, oubyen chèche yo nan diksyonè. •Eseye bay fraz yon sans ki ka pèmèt ou konprann sezi sans tèks la. •Mete enfòmasyon nan lòd. •Pran sans daki tèks la genyen. •Idantifye kote nan tèks la ki pa fin klè e chèche byen konprann yo. Idantifye, konprann, entèprete divès jan tèks : •Jan literè •Jan ki pa literè •Chèche dekouvri nan yon tèks kantite jan ki ladan l.	❖ Chan semantik* ❖ Sans kontekstyèl, pwòp ak figire. ❖ Sèvi ak diksyonè ❖ Pwogrè anrapò ak tèm, lide ak enfòmasyon ❖ Lòd enfòmasyon yo. ❖ Rapò lojik nan lide ki nan tèks la. ❖ Sans tèks la vle di e sal pa fin di. ❖ Sa ki ta dve vre ❖ Mo ki pa enpòtan nan yon fraz ❖ Figi estil: metafor*, metonimi*. ❖ Fraz ki pa fin klè. ❖ Rapò lojik ki pa fin klè. ❖ Istwa, kont, fab, woman komedi, nouvèl. ❖ Editoryal, tèks dokimantè, fich teknik, mòd anplwa, anons, reklam piblisite. ❖ Inisyasyon nan tèks agimantatif: esè, atik laprès.	❖ Aprann elèv yo fè yon koutje sou tout tèks la e sou chak paragraf. ❖ Chèche degaje lide prensipal ak lide segondè ki nan tèks la. ❖ Sèvi ak diksyonè oubyen esplikasyon yo bay pou sèten mo pou konprann lide ki di e ki pa ki nan tèks la. ❖ Pèmèt elèv yo sèvi ak tout zouti ki ka pèmèt yo konstwi sans tèks yo ap li a : gramè, griy lekti, elatriye. ❖ Pèmèt elèv yo dekouvri kritè ki karakterize jan tèks yo lè yo literè ak lè yo pa literè.

Konpetans	Konesans nesèsè	Kijan pou devlope konpetans lan
4-dantifye, konprann, entèprete divès tip tèks (entansyon nan yon tèks). •Idantifye eleman ki fòme tèks naratif, deskriptif, agimantatif, eksplikatif, ekspresif, enjonktif, enpresif, enfòmatif. •Idantifye entansyon ki dominan nan yon tèks literè. •Chèche dekouvri nan yon tèks tout tip ki ladan l. dantifye, konprann, entèprete sityasyon, enonsyasyon yon tèks.	❖Entansyon naratè a : •Tip dominan •Tip segondè Karakteristik yon tèks naratif, deskriptif, agimantatif, eksplikatif, enjonktif, ekspresif, enpresif, enfòmatif. Enonse *, Enonsyatè *, reseptè * Mak enonsyasyon * an. Kote ak moman enonsyasyon an. Pwennvi * (fokalizasyon * zewo, entèn, ekstèn) Fenomèn modalizasyon *. Pawòl rapòte.	Pèmèt elèv yo dekouvri nan pratik lekti y ap fè prensipal karakteristik lengwistik ki ka pèmèt yo idantifye, konprann ak entèprete yon tèks. Fè yo dekouvri pa gen anpil tèks ki genyen yon sèl tip. Paregzanp, yon woman ki se yon tèks naratif ka gen pasaj deskriptif, agimantatif, elatriye. Chak fwa elèv la ap fè yon pratik lekti, nan griy lekti li prepare a, anseyan va abitye li pwogresivman idantifye divès eleman konsènan noyson enonsyasyon, enonsyatè elatriye

Konpetans	Konesans nesèsè	Kijan pou devlope konpetans lan
5-Itilize, konprann, entèprete divès eleman ki antoure pwodiksyon yon tèks. Idantifye, konprann, entèprete tonalite, rejis yon tèks. •Idantifye divès eleman ki fè yon tèks komik, polemik, didaktik, epik, lirik. Chèche dekouvri nan yon tèks tout rejis ki ladan l.	Kontèks istorik. Byografi Lekòl, mouvman, peryòd, tandans. Konvansyon, règ (vrè sanblans, byensyans) Kalite moun ki ap resevwa tèks la •lektè •oditè •espektatè •piblik Kritik. ❖ Tonalite - Komik - Lirik (sansibilizasyon) - Polemik (sansibilizasyon) - Didaktik (sansibilizasyon)	Pwofite moman elèv yo ap abòde yon tèks pou aprann yo poze kesyon sou lavi otè a, sou epòk tèks la te ekri, sou Lekòl, mouvman, tandans ak tout lòt enfòmasyon ki ka ede elèv yo konprann eleman literè ki antoure pwodiksyon tèks la. Abitye elèv yo dekouvri santiman otè a vle fè pase nan tèks li a. Fè yo eksprime efè yo santi tèks la fè sou yo.

Konpetans	Konesans nesèsè	Kijan pou devlope konpetans lan
Itilize divès antrè selon jan, tip, enonsyasyon, kontèks, tonalite pou li yon tèks literè. Tabli diferans ant yon tèks literè (literati) ak yon tèks ki pa literè (oralite). Devlope yon lespri kritik • Idantifye enonsyatè yon tèks ak destinatè li. • Idantifye valè ki nan yon tèks ak ideyoloji ki kapab dèyè l: kolonyalis, kominis, endijenis, ...	- Tipoloji tèks ak mòd òganizasyon tèks ; - Kontèks/sitiyasyon - tonalite Distenksyon - Tèks literè - Tèks oral Valè : • moral • kiltirèl • politik.	Konpetans sa a y ap fini avè l nan twazyèm ane, men nan premye ane y ap montre elèv yo analiz literè *a mande yon òganizasyon metodolojik patikilye, e y ap dirije yo ti kras pa ti kras sou òganizasyon sa a. Prezante bay elèv yo diferan tèks ki ka pèmèt yo degaje karakteristik ki ka tabli diferans ant yon tèks literè e yon tèks oral. Travay lakay elèv yo atitid ki pèmèt yo reyaji devan yon tèks y ap li sou sa ki ta sanble : • enpòtan • vrèsanblab • reyèl Aprann yo tou rekonèt enonsyatè / destinatè. Fè elèv yo degaje apati tèm ki devlope nan yon tèks valè moral, kiltirèl osinon politik.

Konpetans	Konesans nesesè	Kijan pou devlope konpetans lan
Esplike tout kalte desen ak imaj. • Idantifye eleman ki nan langaj desen yo, imaj yo tankou sa nou ka dekouvri nan odyovizyèl. • Analize rapò ki tabli ant sa ou wè ak sa ou tande nan yon pyès teyat, paregzanp. Sèvi byen ak vokabilè • Apiye ou sou tout teknik ki genyen nan etid vokabilè : kontèks, etimoloji, sinonim, diksyonè, mo menm fanmi, elatriye pou konprann pi byen tèks lekti yo e pou ogmante konesans ou nan vokabilè.	Eleman ki nan langaj ikonik * : (ti komik, desen, penti, foto) : pwennvi, plan, chwa koulè ak limyè, senbòl ak konvansyon Eleman ki nan langaj imaj yo (sinema, televizyon): pwennvi, plan, montaj, konvansyon. Rapò tèks teyat / chwa mizansèn. Sans jenerik * / Sans kontekstyèl * Mo menm fanmi, Sinonim Kontèks Diksyonè Jwenn etimoloji * Sèvi ak lòt mo pou di yon menm bagay. Elatriye.	•Chak fwa elèv yo twouve yo devan yon imaj, yon desen, ede yo devlope abilite pou yo konprann yo, entèprete yo. Atire atansyon sou fòm, koulè, pèspektiv (lwen, pre), tout eleman ki enpòtan pou entèprete langaj ikonik. Anseyan an ap pwofite tout okazyon ki parèt devan li pou li fè elèv yo konnen plis mo. I ap fè sa : •Lè l esplike elèv yo nouvo mo yo ak mo yo konn sèvi deja ki vin gen yon lòt sans. •Lè li montre elèv yo sèvi ak zouti tankou diksyonè. •Lè li suiv konvèsasyon yo pou l wè si yo byen sèvi ak nouvo mo yo. •Lè li fè elèv yo plis sèvi ak nouvo mo yo, yon fason pou yo ka tou konnen yo.

Konpetans	Konesans nesèsè	Kijan pou develope konpetans lan
Redije tèks ki gen estrikti naratif: biyografi, kontrandi evènman, jan pou rezime istwa, kontrandi lekti. Redije, pou nenpòt ki tèks, yon tit, yon soutit si se nesèsè, entèt tit, yon chapo, yon plan, yon rezime ki rapòte oubyen reprann pawòl otè a san defòmasyon (avèk objektivite) Pran nòt e òganize yo pou repwodui esansyèl yon diskou oral ou ekri. Idantifye yon eleman ki fasilite lekti yon tèks Redije tèks ki genyen yon animasyon deskriptif. Li gen dwa se deskripsyon yon mache, yon vil, yon kay, yon moun (pòtrè) ets. Ekri lèt voye bay zanmi, fanmi selon tout prensip yo Itilize alfabè fonetik fè transkripsyon tèks, sou kasèt nan plizyè lang (kreyòl, franse, anglè, panyòl) Itilize alfabè fonetik pou transkripsyon fraz ak tèks ekri nan franse, kreyòl, angle, panyòl.	• Degre enplikasyon naratè a selon jan resi yo. • Kontra nan resi ki chita sou reyalite (otè a sanse di laverite ; lektè a sanse kwè li) • Sistèm tan nan resi ki chita sou reyalite. • Itilizasyon konektè tan yo. • Fraz nominal ak fraz vèbal • Rezime • Chapo • Entèt tit • Abrevyasyon e senbòl ; • Divès fason pou ekstriktire nòt ; • Mizan paj. - Faktè lizibilite • Longè fraz yo • Oganizatè tekstyèl yo: (tit, chapo ou somè, ilistrasyon, paragraf, konektè lojik ets...) • Eksplikasyon vokabilè teknik. Tip tèks ak modifikasyon yon tèks. • ..Sa ou jwenn nan yon deskripsyon e ou pa jwenn nan narasyon • ..Prenisp pou prezante yon lèt : apèl, kò lèt la, politès, ets. Rejis lang : familye kouran	Pèmèt elèv yo dekouvri kòman yon naratè kapab enplike tèt li nan yon tèks, kòman li kapab rete deyò tèks la. Kòman naratè a respekte la verite, itilize konektè yo ak tan vèb yo anndan yon tèks. Ede elèv yo dekouvri kòman tout eleman ki antoure tèks la (tit, soutit, nòt anba paj, ets..) pèmèt lektè a konprann pi byen sa li pral li anndan tèks la. Distenge yon deskripsyon parapò ak yon narasyon, yon eksplikasyon, yon enfòmasyon elatriye. Mande elèv yo ekri lòt elèv nan klas la, nan lòt lekòl, zanmi yo, ets. • Fè elèv yo ekri lòt elèv nan klas la, nan lòt lekòl; zanmi yo, fanmi yo. Bay dikte. Chèche nan diksyonè.

Tèm 3 : Istwa reyèl/ imajinè: resi, fiksyon

Konpetans	Konesans nesesè	Kijan pou developpe konpetans lan
3.1. Rezime istwa a 3.2. Eksprime yon santiman moral enplisit. 3.3. Dekouvri pòtre, dekò, pawòl, panse pèsonaj yo, moral yo. 3.4. Distenge yon istwa imajinè de yon istwa reyèl (byografi, otobyografi) 3.5. Distenge sa ki vre / vrèsanblab. 3.6. Etidye karakteristik narasyon. 3.7. Metrizè kwonoloji yon istwa. 3.8. Kominike nan klas la reyaksyon pèsonèl santimantal, entèlektyèl ou, pou yon istwa, yon pèsonaj. 3.9. Distenge karakteristik divès kalite jan tèks tankou, nouvel, kont, fab. 3.10. Konplete yon resi kèlkonk, ki pa gen finisman, kòmansman oubyen yon pati nan mitan. 3.11. Idanfyè tip tèks yo - Avèk ou san yon modèl, envante kòmansman yon resi ki bay anvè pou li rès la..	• Règ pou pran nòt klè, lòt moun ka konprann. Abrevyasyon, sig, siy ak senbòl. Li ak ekri alfabè fonetik ntènasyonal(mo, fraz, tèks) - Etap chema naratif • Pati chema aktansyèl • Enplisit, presipoze, sa ki pa di, endis. • Tip tèks tankou naratif, deskriptif, eksplikatif... • Pari nan lekti: Konvansyon ant otè a ak lektè a • Eleman ki ka pèmèt vrèsanblans nan yon resi. • Otè / naratè / pèsonaj • Fokalizasyon. • Òganizasyon kwonolojik • Pi bon baz pou jije yon resi: vrèsanblans, respè règ jan yo, idantifikasyon avèk yon pèsonaj. • Jan: nouvel, kont, fab, woman. Konesans sou chema naratif ak sou chema aktansyèl Tip tèks yo ak tout konbinezon posib; Kreyasyon yon kad ki prezante espas ak tan kote yon aksyon ap dewoule; Narasyon: 3èm pèsòn / 1è pèsòn Divès pwennvi (zewo, ekstèn, entèn)	• Fè timoun yo dekouvri tout etap ki genyen nan chema naratif ak kòman pou yo aplike chema sa a sou yon tèks. • Fè menm travay la ak chema aktansyèl • Abitye elèv yo ak divès tip tèks pou yo ka konnen kòman pou yo estriktire tèks yo. • Pati sou konesans elèv la genyen. • Fè elèv yo pale sou diferan relasyon yon lektè kapab genyen ak yon tèks: sibjektif/objektif. Pèmèt elèv la jwenn nan yon tèks naratif tout eleman ou jwenn e sa ou pa jwenn nan yon lòt tip tèks. Travay atitid elèv yo k ap pèmèt yo dekouvri diferan sekans ki egziste anndan yon tèks naratif. Fè yo dekouvri tou diferan pèsonaj ak wòl pèsonaj yo jwe anndan tèks la. Pèmèt elèv yo dekouvri divès kalite vwa ki ap pale anndan yon tèks: vwa naratè ak vwa pèsonaj yo. ELèv yo dwe dekouvri tou kilè naratè a pale plis pase pèsonaj yo; ki lè pèsonaj yo pale plis pase naratè a, ak kilè tou konesans naratè a ak pa pèsonaj yo egal.

3.12. Modifye yon resi:

- ensere ladan l yon deskripsyon ou yon dyalòg;
- chanje espas ak tan kote l ap dewoule a;
- chwazi yon lòt naratè;
- adopte yon lòt fokalizasyon; pwennvi bouldèse lòd evènman yo

Tèm 4 : Pyèsteyat

Konpetans	Konesans nesèsè	Kijan pou devlope konpeans lan
4.1. Li yon pyès teyat osinon yon ekstrè pou pwopoze yon mizansèn, yon dekò.	Jan patikilye ki genyen nan teyat : komedi, fas.	Pèmèt elèv yo fè diferans ant esketch, pyès teyat ak lòt prezantasyon.
4.2. Imajine epi jwe yon senaryo k ap mete ansèn divès kalite aktè nan yon pyèsteyat.	Kominikasyon teyatral Diferan tip komik : ak pawòl, ak jès Konvansyon, règ, prensip teyatral : apate, monològ, kipwoko, Kout teyat	
4.3. Defini wòl yon aktè nan yon pyèsteyat.	Rapò ant pèsonaj yo Wòl dekò (vizyèl, son), ekleraj, kostim, makiyaj, akseswa...	

Tèm 5 : Atik laprès

Konpetans	Konesans nesesè	Kijan pou developpe konpetans lan
Adopte yon mòd lekti kritik ki byen adapte a jan jounalistik yo, sa dwe pèmèt : ○ jije fòs enplikasyon de otè a nan tèks li a. ○ idantifye entansyon ki dominan nan tèks la.	Patikilarite prensipal jan jounalistik: fè divè, entèvyou, kritik, repòtaj. Tras ki fè remake otè a nan tèks li a. Enonse ki gen rapò ak reyalite sa a.	Mande elèv yo chèche sans mo sa yo nan diksyonè: entèvyou, kritik

Tèm 6 : Kominikasyon ekri : ekriti divès kalite tèks

Konpetans	Konesans nesèsè	Kijan pou developpe konpetans lan
Chèche ekri nan sans sitiyasyon kominikasyon an. •Analize sitiyasyon kominikasyon an : 1.Mete ou nan pozisyon moun ki ap ekri a (entansyon ou) ; 2.Egzamine kondisyon ou genyen pou ekri a (tan, longè tèks la, resous) ; 3.Vize destinatè a ki vle di moun w ap ekri a oswa moun ki gen pou li sa ou ekri a. •Detèmine kontni tèks la dapre sitiyasyon kominikasyon an. 1.Envante yon istwa osinon chwazi yon sijè ; 2.chwazi mannyè pou òganize tèks la. Detèmine mannyè ou vle ekri.	Idantifikasyon ak itilizasyon yon sitiyasyon kominikasyon. Divès kalite tèks (entansyon pwojè moun K ap ekri a). •rakonte evènman, istwa •pale de yon bagay, de yon kote, de yon pèsonaj. •Bay agiman, rezone, kritike, enfòmè, eksplike ets... •Eksprime emosyon, santiman, eveye emosyon, santiman lakay moun k ap li a. Destinatè: kantite, laj, estati reyaksyon potansyèl. Kondisyon konteksyèl ak materyèl kominikasyon an: - jan tèks la - kanal kominikasyon - kote ak tan - kontrent sosyokiltirèl	Abitye elèv yo prepare yon griy pou yo pran an kont tout eleman sa yo: entansyon, pwojè ekriti, tip tèks, elatriye... Aprann yo poze kesyon ki nesèsè pou yo fè yon bon analiz sitiyasyon kominikasyon an.

Tèm 7 : Zouti pou pratike oral ak ekri :leksik

Konpetans	Konesans nesèsè	Kijan pou developpe konpetans lan
Pwodui divès tip ak jan tèks nan sans tèks ak èv ekriven ou etidye yo. Sèvi ak tout etap ki ka pèmèt ou ekri byen. •Konprann osinon detèmine sijè a. •Sanble tout lide, tout konesans ak eksperyans ou, konsilte liv, poze moun ki ka ede ou reponn kèk kesyon. •Prepare yon estrikti lojik tankou : -Yon chema naratif -Yon plan ki prezante lide yo, oubyen dapre tèm ki ap trete a, oubyen dapre lojik lide yo. •Redije ○ .Chwazi yon pwennvi ○ .Sèvi ak pwogresyon tematik ○ .Konn sèvi ak mo osinon ekspresyon ki fè sans... ○ .Esprime divès rapò lojik, tankou lakòz, apozisyon, konesans, elatriye...	Ekri oswa tèks ki an rapò ak divès jan, tip e rejis ki nan pwogram nan: tout kalite istwa osinon resi. Ekri (oto) byografik: temwayaj, istwa sou yon eksperyans pèsònèl. Ekri oswa tèks ki pèmèt elèv yo fikse osinon restitue konesans tankou kontrandi, rezime, elatriye Ekri oswa tèks agimantatif ki gen rapò ak resi (fab...) oubyen ki ka pèmèt ekspri e estriktire yon espri kritik. Chema naratif lineyè Plan ekspoze ak kontrandi, inisyasyon sou klasman lide ki gen agiman yo. Fokalizasyon -entèn -ekstèn -zewo Pwogresyon tematik: Ki gen tèm konstan, lineyè eklate Ekspresyon sikonstans tan ak lye (ak advèb, GN, pwopozisyon sibòdone sikonstansyèl, elatiye...) Sikonstans kòz, konsekans, bi, mannyè, opozisyon, kondisyon.	Pwofite okazyon lè elèv yo li tèks osinon èv ekriven yo etidye yo pou fè yo obsève fason èv sa yo prezante. Envite yo imite modèl èv yo etidye yo pou yo pwodui modèl ki parèy. Anseyan an dwe initye elèv yo nan preparasyon griy, fich osinon plan pou yo travay pwojè ekriti yo. Zouti sa yo gen tout enpòtans yo nan premye faz sitiyasyon e k r i t i y o .

Tèm 8 : Gramè fraz ak gramè tèks

Konpetans	Konnesesèesans	Kijan pou developpe konpetans lan
○ Itilize tout kalite mo ki jwe wòl sibstiti pou evite repetisyon. ○ Anplwaye ak anpil ladrès pwonon pèsònèl, demonstratif ak posesif pou kreye anafò. ○ Metrize jesyon tit, paragraf, espasman ak alineya. ○ Ensere egzanp, ilustrasyon. ○ Sèvi ak leksik ki pran an kont yon nivo lang ki eksprime ak presizyon sa ou vle di. ○ Respekte règ sentaks ○ Byen sèvi ak ponktyasyon ○ Òtografye kòrèkteman tèks yo ak diksyonè oubyen tout lòt zouti. ○ Reli epi korije tèks la. Prezante tèks la pou mete li an	Sibstiti leksikal ak gramatikal Pwonon pèsònèl, demonstratif, posesif : mòfoloji ak anplwa. Jesyon tit, paragraf, espasman, alineya. Rejis lang Vokabilè an rapò ak tèks ki etidye nan lekti Gramè tèks sitou : ajansman/	Okazyon sitiyasyon pwojè ekriti yo, se moman pou anseyan an ede elèv yo fè transfè konesans yo genyen nan lekti nan travay ekriti yo. Pou ede elèv yo fè yon bon jesyon lang nan tèks y ap pwodui yo, ankouraje yo konsilte liv referans (gramè, diksyonè), nòt yo pran nan kaye yo, èdmemwa gramatikal. Fè yo pratike otokoreksyon pou pèmèt yo dekouvri pwòp fot yo.

Konpetans	Konesans nesesè	Kijan pou devlope konpetans lan
Itilize teknik ak zouti ki ka fasilite pwodiksyon bon tèks. •Bati yon plan •Sèvi ak gramè e tout lòt liv sou lang kreyòl la. Asosye ekriti ak lòt sipò tankou imaj, son. •Pran nòt lè w ap tandè yon mesaj. •Ekri yon tèks piblisite ak tout imaj ou desen. •Fè mizanj paj jounal •Pwodiksyon tèks a pati yon imaj.	Òganizasyon plan: - Pou yon ekspoze - Pou planifikasyon travay la - Pou òganize lide yo. Diferan ribrik nan yon jounal. Kreye yon afich piblisite.	Aprann sèvi ak tout zouti ki nesesè pou verifye kalite pwodiksyon l lan. Pwofite okazyon lekti yon atik jounal pou ankouraje elèv yo travay konpetans sa a. Fè elèv yo fè yon jounal e eksplike yo divès pati ki ladan li. Si posib envite yon jounalis vin pataje eksperyans li ak elèv yo.

Konpetans	Konesans nesèsè	Kijan pou devlope konpetans lan
Devlope entèlijans ak sèvo nan zafè ekri. •Sèvi ak règ ou aprann yo pou devlope entèlijans nan ekri listwa. Reflech sou pwòp fason ou ekri. •Egzamine ladrès ak difikilte ou rankontre nan zafè ekri. •Jwenn koz difikilte yo e solisyon pou regle yo.	Resi envante Kontinye yon resi fiksyon Modifikasyon etap nan yon resi fiksyon. Kreyasyon resi imajinè.Estrateji planifikasyon pwodiksyon tèks Mizantèks / Etap redaksyon Revizyon Fason yon tèks prezante ak òganize Etap ki genyen nan redaksyon yon tèks. ponktyasyon	Òganize nan klas la yon Atelye kreyasyon sou tèks naratif. Envite, si posib, yon womansye. Pèmèt elèv yo pibliye resi yo fè nan kad atelye a. Pèmèt elèv yon reyòganize yon resi ki an divès moso. Prepare ak elèv yo griy revizyon ki ka pèmèt yo wè ankò etap yo travèse nan pwodiksyon tèks yo. Aprann yo pale sou eksperyans yo an gwoup pou yo reyalize pwen fò yo ak pwen fèb yo. Travay kay elèv yo atitid ki pèmèt yo dekouvri diferan sekans ki egziste anndan yon tèks naratif. Fè yo dekouvri tou diferan pèsonaj ak wòl pèsonaj yo jwe anndan tèks la. Pèmèt elèv yo dekouvri divès kalite vwa ki ap pale anndan yon tèks : vwa naratè a ak vwa pèsonaj yo. Elèv yo dwe dekouvri tou kilè naratè a pale plis pase pèsonaj yo; ki lè pèsonaj yo pale pase naratè a, ak kilè konesans naratè egal ak pa pèsonaj

Konpetans	Konesans nesesè	Kijan pou developpe konpetans lan
7.1. Rekonèt e aplike divès mannyè ou kapab fòme mo : •Prefiksasyon •Sifiksasyon Eksplike sans mo ou pa konnen ak divès mwayen tankou : •Kontèks yo itilize mo a ; •Diksyonè; •Mo ki nan menm chan leksikal; * •Mo ki nan menm chan semantik;* •Mo ki gen menm rasin. Sèvi ak sinonim, antonim pou byen konprann sans fraz, sans tèks. Rekonèt e eksplike mo kreyòl la prete nan lòt lang tankou fransè, anglè, panyòl. Rekonèt varyasyon vokabilè dapre sitiyasyon kominikasyon e distenge divès rejis tankou popilè, familye, estanda, soutni.	Divès mannyè pou fòme mo 1)derivasyon 2)konpozisyon Definisyon sans mo ▪ wòl kontèks : kontèks laj, kontèks fèmen ▪ chan leksikal ▪ chan semantik polisemi Sinonimi Antonimi Omonimi Pawonimi Fòmasyon neyolojis. Rejis lang: •popilè •familye •estanda •soutni	Kòm tout lòt zouti nan lang nan, metriz ak itilizasyon leksik kreyòl la dwe fèt chak fwa elèv la nan yon sitiyasyon kote l ap pratike lang lan: oral ou ekri. Ede elèv yo dekouvri nan yon tèks wòl kontèks la pou yo dekouvri sans yon mo. Paregzanp apati tèm jeneral tèks la (kontèks laj) oubyen sans mo a pran nan yon fraz selon mo ki nan anviwònman li (kontèks fèmen) dlo fre, pen fre, nouvel fre. Montre elèv kouman apati chan leksikal nou ka dekouvri tèm jeneral ki devlope nan yon tèks. Tout travay ki ap fèt nan lang lan pa dwe fèt andeyò yon sitiyasyon kominikasyon. Antrene elèv yo pou yo sèvi ak diksyonè pou li ka vini pou yo yon veritab zouti. Aprann elèv yo fè yon retou sou fòm yo jwenn nan oral pou yo konpare yo ak fòm ekri a. Egzanp: Jan pati bouske lavi nan Sen Domeng (oral) Jan pati al chèche lavi Sen Domeng (ekri) Ede elèv yo sezi nyans ki genyen nan itilizasyon fòm tankou: Ban m pase / Mwen kapab pase souple. Mwen kapab pase souple

Konpetans	Konesans nesèsè	Kijan pou devlope konpetans lan
	•anfatik Divès gwoup nan yon fraz: •gwoup non •gwoup vèb •gwoup advèb •gwoup prepozisyon Fonksyon •sijè •konpleman •epitèt •atribi	Li dwe pwofite pou li evalye sans fraz la e wòl li jwe nan tèks la parapò a pwogresyon enfòmasyon ak koyerans tèks la. Aprann elèv yo dekouvri sans mo yo dapre fonksyon yo nan yon fraz. Egz: <u>Maten lendi a</u> (gwoup sijè) te enpòtan pou sa te regle. Li te enpòtan pou sa te regle <u>lendi maten</u> (gwoup konpleman).

Konpetans	Konesans nesesè	Kijan pou developpe konpetans lan
8.3. Obsève e evalye divès kalite fraz ki eksprime kondisyon, koz, konsekans, bi, konsesyon, elatriye	Fraz sibòdone •relativ •konpletiv •sikonstansyèl •tan •koz •konsekans •bi •Aprann konnen sans figi retorik yo. Rekonèt diskou dirèk ak endirèk nan tèks.	Antrene elèv yo fè anpil egzèsis sou fraz sibòdone yo. Aprann yo redui pwopozisyon yo e degaje sans yo. Egzanp : Mesye ki konn fè soulye a malad / Kòdonye a malad. Obsève divès mwayen lang nan genyen pou l eksprime menm bagay ak sibòdone yo: Leksik: Jan t ap pati <u>avan yè</u> (tan). <u>Neglijans</u> (lakòz) fè li rate avyon an. Mo lyezon: Li t ap pale <u>ak</u> Jan k ap rantre. •Fè elèv yo chèche figi retorik yo nan diskyonè; relve yo nan tèks; ak itilize yo nan pwòp fraz sa yo. •Relve anpil diskou dirèk / endirèk nan divès tip tèks.

Konpetans	Konesans nesèsè	Kijan pou develope konpetans lan
Obsève fonksyonman e evalye wòl diskou rapòte nan yon tèks. Obsève e itilize divès makè ki sèvi pou mare lide nan tèks yo. Evalye sans kèk figi retorik ak gramè. Pèmèt elèv yo pratike diskou dirèk ak endirèk	Divès fòm diskou rapòte: •dyalòg nan yon resi; •monològ; •sitasyon •mo ant gimè Diskou rapòte dirèk ou endirèk Konstriksyon diskou rapòte Mak òganizasyon tèks la Makè relasyon •relasyon semantik •fonksyon sentaksik. Sibstiti leksikal Sibstiti gramatikal.	Ede elèv yo dekouvri nan tèks lekti yo diskou rapòte yo (dirèk ou endirèk) ak tout mak ki karakterize yo (vèb ki entwodui yo, ponktyasyon, fraz ki dekoupe ladan yo). Eg: (1) Nikòl di: "Mwen gen pou m al vizite yon zanmi m ki entène nan lopital Kanapevè". (2) Nikòl di li gen pou l al vizite yon zanmi l ki entène nan lopital Kanapevè. Montre elèv yo kouman diskou rapòte a selon li dirèk oubyen endirèk li fè naratè a efase tèt li pou li kite lòt pale (dirèk) osinon li fè naratè a entèvni (endirèk). Antrene elèv yo Obsève divès mak òganizasyon nan tèks yo: •dispozisyon grafik •jan karaktè yo (gra, italik, gwo lèt, ti lèt) •paragraf, tit, soutit •mo ak gwoup mo ki asire lyezon nan tèks la •ets Montre elèv yo divès teknik lang lan genyen pou li reprann yon enfòmasyon nan yon tèks. •Sibstiti leksikal: Yo decide revoke Silvi nan travay la, <u>desizyon</u> sa a pa jis. Sibstiti gramatikal: Mèt Petyon pran chapo li, epi <u>li</u> plonje.

Konpetans	Konesans nesesè	Kijan pou developpe konpetans lan
8.3. Obsève e evalye divès kalite fraz ki ekspri kondisyon, koz, konsekans, bi, konsesyon, elatriye	Fraz sibòdone •relativ •konpletiv •sikonstansyèl •tan •koz •konsekans •bi •Aprann konnen sans figi retorik yo. Rekonèt diskou dirèk ak endirèk nan tèks.	Antrene elèv yo fè anpil egzèsis sou fraz sibòdone yo. Aprann yo redui pwopozisyon yo e degaje sans yo. Egzanp : Mesye ki konn fè soulye a malad / Kòdonje a malad. Obsève divès mwayen lang nan genyen pou l ekspri menm bagay ak sibòdone yo: Leksik: Jan t ap pati <u>avan yè</u> (tan). <u>Neglijans</u> (lakòz) fè li rate avyon an. Mo lyezon: Li t ap pale <u>ak</u> Jan k ap rantre. •Fè elèv yo chèche figi retorik yo nan diskyonè; relve yo nan tèks; ak itilize yo nan pwòp fraz sa yo. •Relve anpil diskou dirèk / endirèk nan divès tip tèks.

Konpetans	Konesans nesesè	Kijan pou developpe konpetans lan
		Gwoup prepozisyonèl: <u>Malgre l te manje ak pyè</u>, (G.P) li te ale kanmenm. Mòfoloji vèbal (mak aspekto-tanporèl) Seleksyon nasyonal la <u>ap</u> (aspè) pati senmenn pwochenn nan. Premye janvye 1804, zansèt nou yo <u>te</u> (aspè) ban nou endepandans nou. Obsève kouman jan estrikti yon fraz parèt depann de eskrikti li anpwofondè. Egzanp: Anseyan an mande elèv la ouvè liv li. (Estrikti vizib) a) Anseyan an mande <u>elèv la</u> (konpleman) b) (Pou) elèv la (sijè) ouvè liv li. Fè elèv yo dekouvri prezans pwopozisyon sibòdone nan fraz la malgre absans yon mo sibòdonan.

Tèm 9: Òtograf

Konpetans	Konesans nesesè	Kijan pou developpe konpetans lan
		Pwofite chak fwa elèv yo nan yon sitiyasyon yo ap pratike lekti pou familiarize yo ak divès kalte diksyonè ki kapab ede yo konprann pi byen fonksyonman lang lan: •Diksyonè pou yo chèche òtograf, sans mo, pwononsyasyon, egzanp, elatriye. •Diksyonè sinonim pou yo ka konprann pi byen sans yon mo e ranplase l pa yon lòt. Ak diksyonè etidye: •eleman fòmasyon mo yo: prefiks, sifiks; •mo ki nan menm fanmi; •divès sans yon mo polisemik. Sèvi menm jan ak gramè yo pou etidye divès kalite fraz: senp, konplèks.

Tèm 10 : Tradiksyon

Konpetans	Konesans nesèsè	Kijan pou developpe konpetans lan
10.1. Dekouvri gran prensip tradiksyon	Konpreyansyon bileng	Sansibilize elèv yo lè yo fin travay yon tèks lekti ki pa twò long sou fason yo ta entèprete tèks sa a an franse. Pèmèt yo fè yon tradiksyon lib. Aprann yo pataje demach yo itilize pou degaje konpreyansyon yo gen de tèks la.
10.2. Entèprete yon tèks	Korespondans ant mo franse ak mo kreyòl.	
10.3. Tradui yon paragaf, yon tèks kreyòl an franse, yon tèks franse an kreyòl.	Sans pwòp / Sans figire	
10.4. Tradiksyon tèks deskriptif ak naratif	Fozanmi	Ede yo fòmalize demach yo itilize a lè ou santi yo ka pase de yon tradiksyon espontan a yon tradiksyon rezon:
10.5. Konpare estrikti gramatikal franse ak kreyòl.	Entèferans kreyòl / franse Sentaks lang kreyòl / sentaks lang franse.	•Mo ki komen nan de lang yo •Fraz ki pa difisil pou konprann •Sans jeneral tèks la •Fozanmi: frekan/fréquent Bonbon / gâteau •Sans pwòp / sans figire Bebe (enfant) bebe (belle femme) •Entèferans kreyòl / franse Egzanp: Je n'ai pas assisté le match d'hier. Pèmèt elèv yo obsève konstrikasyon fraz kreyòl yo ak fraz franse. Fè yo dekouvri kèk diferans: •detèminan apre non tab la / la table •vèb ki pa konjige Mwen di / Je dis Li te di / Il disait •elatriye

Tèm 11 : Kilti kreyòl : literati

Konpetans	Konesans nesesè	Kijan pou developpe konpetans lan
11.1 Dekouvri evolisyon kilti ayisyen an depi tan lontan jouk kounye a nan fason yo reprezante lemonn ak itilize langaj kreyòl la sou plan estetik e semantik. - Dekouvri fòs kilti ayisyen an nan divès kalte tèks tankou : kont, pwovèb, elatriye - Dekouvri sa yo rele « sous », « enfliyans » nan etid : - Fab - Komedi	Istwa literati kreyòl Sous, enfliyans Fòm ak jan zèv literè - Fab - Kont - Komedi - Powezi - Pwovèb - Teyat - Woman	Ede elèv yo dekouvri istwa literati kreyòl chak fwa yo genyen zèv yon otè, yon ekriven pou etidye Angaje elèv yo nan rechèch sou fòm ak jan literè yo jwenn nan literati kreyòl la. Paregzanp replase Georges Sylvain nan epòk li, ekri Cric Crac (1901) dekri karakteristik peryòd literè sa a, fason li ekri fab li yo lè li mete pawòl nan bouch yon analfabèt. Tabli relasyon ki egziste ant Cric Crac ak "les Fables de Lafontaine", yon ekriven franse. Envite elèv la fè rechèch pou li dekouvri tout sa li dwe konnen sou yon otè, sou zèv, sou lavi li, sou epòk li pwodui ak konvansyon règ li soumèt li pou li pwodui zèv li a. Pèmèt elèv yo dekouvri kijan ekriven nou yo ap demele yo ak tradisyon oralite lè yo travay ak lang kreyòl pou yo ekri li. Paregzanp, Morisseau Leroy ki rele Vilbonè yon kont chante.
11.2. Dekouvri relasyon kiltirèl literati kreyòl la genyen ak lòt literati. - Dekouvri enfliyans lòt literati yo genyen sou literati kreyòl depi tou tan jouk jodi a. - Dekouvri relasyon kiltirèl literati kreyòl an Ayiti ak lòt kominote ayisyen nan dyaspora a. - Dekouvri kòman kèk kategori sosyal reprezante nan literati ayisyen an.	Lekòl, mouvman, peryòd, tandans ,ekriven Literati nan dyaspora Otè, ekriven, zèv Lekòl, mouvman, peryòd, tandans Kontèks istorik Byografi Konvansyon, règ Oralite ak literati	
11.3. Chèche nan ki kouran ou ka mete yon otè oubyen yon zèv.		
11.4. Dekouvri relasyon ki genyen ant oralite ak literati.		

Tèm 12 : Lang ak sosyete an ayiti

Konpetans	Konesans nesèsè	Kijan pou devlope konpetans lan
12.1 Dekouvri plas chak lang yo : • nan sosyete a • nan lekòl • nan lavi ekonomik • elatriye... • konnen istwa, devlopman ak evolisyon lang kreyòl la depi orijin li jiska jodi a. 12.2. Dekouvri varyasyon lang kreyòl la an Ayiti.	Lang ak sosyete Lwa sou lang an Ayiti Kèk aspè nan istwa peyi ki pale kreyòl. Varyasyon nan itilizasyon lang Varyasyon rejyonal •Nò •Sid •Lwès	Pwofite de tout sitiyasyon kominikasyon oral oswa ekri ki gen rapò ak lang pou pèmèt elèv yo diskite sou sitiyasyon lang an Ayiti. Envite yo verifye nan konstitisyon 1987 la plas ak estati 2 lang yo genyen nan peyi a. Idantifye peyi ki pale kreyòl sou kat jewografik. Pèmèt elèv yo dekouvri divès kalite lang ki itilize nan sosyete a dapre kondisyon sosyal, ekonomik, laj moun ki ap pale a. Nan lekti tèks yo, envite elèv yo pote obsèvasyon sou leksik (vokabilè) otè a itilize. Fè yo tabli tout diferans yo dekouvri nan varyasyon rejyonal. •Frè m / Frè an m •bonm / Kannistè •Elatriye...